

Archeologisch bureauonderzoek

**Plangebied Overtoomseveld
Stadsdeel Slotervaart, Amsterdam**

BO 52, Amsterdam 2007

Inhoud

Samenvatting	4
Inleiding	5
1 Administratieve gegevens planlocatie	6
1.1 Kadastrale gegevens	6
2 Beleid	7
2.1 Uitgangspunten	7
2.2 Archeologiebeleid provincie Noord-Holland	7
2.3 Archeologiebeleid gemeente Amsterdam	8
2.4 Situatie plangebied Overtoomseveld	10
3 Beknopte geologie en geschiedenis van het plangebied	11
3.1 Algemeen	11
3.2 Historisch-topografische inventarisatie	12
3.2.1 Het Overtoomseveld als stedelijk woongebied	13
3.3 Overzicht archeologische vindplaatsen	13
4 Archeologische verwachting en beleidskaart	14
Bronnen	16

Samenvatting

Het Bureau Monumenten en Archeologie (BMA) heeft een bureauonderzoek uitgevoerd in het kader van het bestemmingsplan Overtoomseveld. Dit is bedoeld om het cultuurhistorische verleden van het plangebied in kaart te brengen met de mogelijke archeologische sporen die in de bodem zijn nagelaten. Deze historisch topografische kartering heeft geresulteerd in een overzicht van archeologische informatie over de ontginningen, bewoning en het gebruik van het natuurlijke landschap van de 12de eeuw tot en met de Nieuwe Tijd. Van dit ruimtelijke beeld van archeologische waarden is een beleidkaart afgeleid die een specificatie biedt van de beleidsregels en maatregelen die voor de archeologische monumentenzorg vereist zijn.

Inleiding

Dit archeologisch bureauonderzoek heeft Bureau Monumenten en Archeologie (BMA) opgesteld in opdracht van Stadsdeel Slotervaart in verband met een inventarisatie van archeologische c.q. cultuurhistorische waarden binnen het bestemmingsplangebied Overtoomseveld. Uitgaande van deze waardestellende inventarisatie wordt het beleid vastgesteld voor het behoud en/of documentatie van eventuele archeologische overblijfselen in verband met toekomstige bouwplannen.

In het plangebied is tot op heden geen archeologisch veldonderzoek uitgevoerd. Ook zijn er geen archeologische vindplaatsen gedocumenteerd. Andere concrete aanwijzingen over de aanwezigheid van archeologische overblijfselen zijn niet voorhanden. De voorliggende waardestelling is gebaseerd op een historisch topografische inventarisatie van kaartmateriaal, archiefbronnen en publicaties, in samenhang met archeologische informatie over vergelijkbare locaties in de directe omgeving.

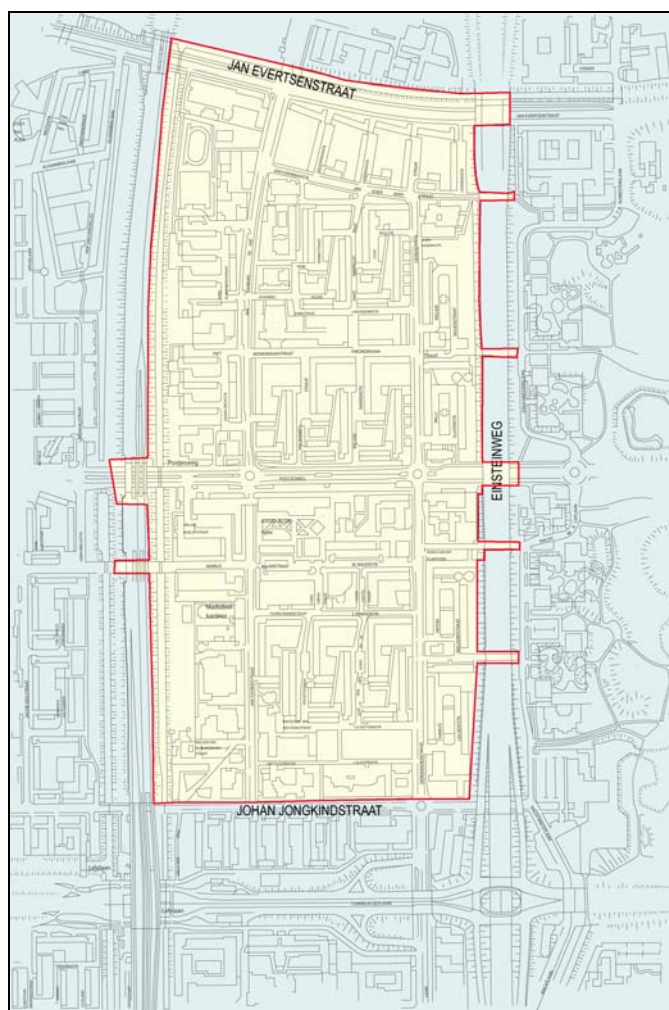
In het bureauonderzoek komen eerst het gemeentelijk archeologie beleid (hoofdstuk 2) en de historische achtergronden van het plangebied Overtoomseveld (hoofdstuk 3) aan de orde. De archeologische verwachting wordt in hoofdstuk 4 besproken, gekoppeld aan een advies over de maatregelen voor integratie van archeologie binnen (toekomstige) planontwikkeling. Het beleid, dat voortvloeit uit de waardestellingen voor dit gebied, is samengevat met een beleidskaart.

1 Administratieve gegevens planlocatie

Het plangebied bevindt zich aan de westzijde van het Rembrandtpark. Het gebied wordt in het noorden begrensd door de Jan Evertsenstraat, in het oosten door de Ringweg A10, in het westen door spoorlijn en in het zuiden door de Johan Jongkindstraat. Het plangebied is grotendeels bebouwd.

1.1 Kadastrale gegevens

Provincie	Noord-Holland	X-coördinaat NO	117.905
Gemeente	Amsterdam	Y-coördinaat NO	487.001
Plaats	Amsterdam	X-coördinaat ZW	117.331
Kaartbladen	25D en 25G	Y-coördinaat ZW	485.863
X-coördinaat NW	117.357	X-coördinaat ZO	117.839
Y-coördinaat NW	487.091	Y-coördinaat ZO	485.866

1 Locatie bestemmingsplangebied Overtoomseveld (rood omlijnd)

2 Beleid

2.1 Uitgangspunten

Aan het einde van de jaren tachtig groeide het besef dat archeologische vindplaatsen in Europa ernstig werden aangetast door grootschalige infrastructurele werken, de toename van bouwlocaties en de intensivering van de landbouw. Om het archeologische erfgoed beter te beschermen hebben de Europese ministers van Cultuur in 1992 het Verdrag van Valletta opgesteld (ook bekend als het Verdrag van Malta).

Een essentieel uitgangspunt van dit verdrag is dat behoud van archeologisch erfgoed in iedere fase van planontwikkeling dient te worden meegewogen. Dit betekent dat bouwplanvorming in principe voorziet in behoudsmaatregelen. Als behoud ter plekke geen optie is, dan dient het bouwplan te voorzien in maatregelen om archeologische overblijfselen te documenteren en de informatie en vondsten te behouden. Het verdrag stelt de initiatiefnemer van een ruimtelijk plan, dat bodemverstoring tot gevolg heeft, verantwoordelijk voor de planologische en de financiële inpassing van dergelijk archeologisch onderzoek. De nieuwe wet ter uitvoering van dit verdrag, de Wet op de archeologische monumentenzorg (Stb. 2007,42), is per 1 september 2007 definitief van kracht.

Op grond van de Wet op de archeologische Monumentenzorg zijn vier wetten gewijzigd: de Monumentenwet 1988, de Ontgrondingenwet, de Wet milieubeheer en de Woningwet. De Wet op de Ruimtelijke Ordening bevatte al voorschriften om meer rekening te houden met archeologie ten behoeve van kwaliteitsverbetering van ruimtelijk beleid. Dit betekent o.a. dat elk bestemmingsplan op archeologisch beleid zal worden getoetst.¹ Door de wetswijzigingen worden archeologische belangen vanaf het begin van de besluitvorming in de ruimtelijke ordening meegewogen.

Ondanks de getroffen maatregelen om vooraf archeologisch onderzoek in te plannen kunnen toevalsvondsten bij bouwprojecten worden aangetroffen. Hiervoor blijft de meldingsplicht van kracht.²

2.2 Archeologiebeleid provincie Noord-Holland

Vanwege de implementatie van het Verdrag van Valletta heeft de provincie Noord-Holland diverse maatregelen getroffen voor de inpassing van archeologie in de ruimtelijke ordening. Culturele planologie en cultureel behoud behoren tot de vier kerntaken, zoals de provincie die heeft geformuleerd in de Cultuurnota 2005-2008 (Provincie Noord-Holland 2004). Hiermee sluit de provincie aan op de Nota Belvédère uit 1999, waarin behoud van cultuurhistorie door ontwikkeling wordt nagestreefd. De provincie betreft nadrukkelijk culturele waarden, waaronder ook archeologie, bij de realisatie van de ruimtelijke- en stedelijke vernieuwing. Hiertoe zijn gebieden, die naar verwachting archeologisch waardevol zijn, aangewezen als provinciale archeologische

---

¹ Artikel 38a lid 1 van de gewijzigde Monumentenwet schrijft hierover dat *De gemeenteraad bij vaststelling van een bestemmingsplan als bedoeld in artikel 10 van de Wet op de Ruimtelijke Ordening en bij de bestemming van de in het plan begrepen grond, rekening houdt met de in de grond aanwezige dan wel te verwachten monumenten.* Met 'monument' wordt hier een (onbeschermd) archeologisch monument bedoeld, ofwel *alle terreinen welke van algemeen belang zijn wegens hun schoonheid, hun betekenis voor de wetenschap of hun cultuurhistorische waarde* (art. 1 Monumentenwet).

² Artikel 53 van de gewijzigde monumentenwet 1988.

attentiegebieden op de Cultuur Historische Waardenkaart Provincie Noord-Holland (CHW). De waardestellingen van de CHW-kaart zijn bedoeld als primaire algemene indicaties die per specifiek plangebied nadere invulling en precisering behoeven. Dit leidt tot nadere waardestellingen voor plangebieden met zowel lage als hoge waarderingen op de CHW-kaart.

Bovendien toetst de provincie bestemmingsplannen op inpassing van beleid ten aanzien van archeologie en zijn de speerpunten met betrekking tot de artikel 19-procedure WRO (Wet Ruimtelijke Ordening) verscherpt. Hierbij wordt gesteld dat voor projecten, die afwijken van het bestemmingsplan en die op de CHW binnen een gebied van hoge of zeer hoge archeologische waarde liggen, in beginsel een aanvraag van artikel 19, lid 1 WRO is vereist. Met een archeologisch rapport (bureauonderzoek) moet de aard en strekking van de archeologische waarde worden gepreciseerd. In dit geval dreigt door de uitvoering van het bouwproject vernietiging van de archeologische waarden en is een verklaring van geen bezwaar gewenst. Aan deze vrijstelling is één van de volgende voorwaarden verbonden:

- de initiatiefnemer wordt verplicht technische of bouwkundige maatregelen te treffen, waardoor monumenten (archeologische vondsten) in de bodem ter plaatse (*in situ*) kunnen worden behouden;
- de initiatiefnemer wordt verplicht tot het nemen van maatregelen voor documentatie en berging van archeologische overblijfselen tot behoud ervan (*ex situ*). Afhankelijk van de aard van de verwachting en de aard van de civieltechnische bodemingreep kan het archeologische programma variëren van een begeleiding, een Inventariserend Veldonderzoek (IVO) of een Archeologische Opgraving (AO). Toepassing van artikel 19, lid 2 (*voorwaarden voor het verkrijgen van een verklaring van geen bezwaar*) zonder bovengenoemde maatregelen is toegestaan indien het archeologisch onderzoek heeft aangetoond, dat *geen* waarden aanwezig zijn. Dit zal in de aanvraag moeten worden verwoord. Lid 2 kan eveneens worden toegepast indien de verstoring van de bodem dermate gering zal zijn, dat de aanwezige archeologische waarden geen schade wordt toegebracht.

2.3 Archeologiebeleid gemeente Amsterdam

Aangezien de verantwoordelijkheid voor het archeologisch erfgoed wordt gedecentraliseerd, dienen (deel)gemeenten hun eigen beleid op het gebied van archeologie te ontwikkelen. In aansluiting op het rijks- en provinciaal beleid heeft de gemeente Amsterdam in haar beleidsnota specifieke aandacht besteed aan vroegtijdige inpassing van archeologie in de ruimtelijke ordening (BMA 2005). Goede integratie van archeologie in ruimtelijke ordeningsprocessen is een voorwaarde om adequaat en tijdig in te kunnen spelen op bouwontwikkelingen in de stad en verlies van waardevol bodemarchief te voorkomen. Het streven is een doelmatige en maatgesneden invulling van het archeologiebeleid in bestemmingsplannen en bouwplannen.

Tegen deze achtergrond is de afdeling Archeologie BMA in 2001 gestart met een nadere inventarisatie van archeologische verwachtingen in elk afzonderlijk stadsdeel. Hiertoe worden onder meer verschillende historische kaartbeelden van het stadsdeelgebied met elkaar vergeleken. Deze inventarisatie is bedoeld als een verfijning van het verwachtingsbeeld van de Archeologische Monumenten Kaart (AMK) en de Cultuur Historische Waardenkaart (CHW kaart) van de provincie Noord-Holland, en de landelijke Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW) waarin de stedelijke gebieden niet gekarteerd zijn.

De nieuwe wetgeving houdt in dat de aanwijzing van aandachtsgebieden in bestemmingsplannen op gemeentelijk niveau zal worden aangepakt. De gemeente (stadsdelen) dient door middel van bureau- en/of inventariserend veldonderzoek aan te geven of er archeologische waarden in het geding zijn. Tevens dienen inhoudelijke maatregelen voor de uitvoering van het onderzoek te worden geformuleerd. De bescherming van (verwachte) archeologische waarden kan (o.a.) worden geregeld met een aanlegvergunning.

Het archeologiebeleid is gebaseerd op het principe dat bij bodemversturende (bouw)activiteiten altijd een nadere waardestelling nodig is van de aanwezige archeologische verwachting in de vorm van een bureauonderzoek. Dit bureauonderzoek behelst een specificatie van eventuele archeologische waarden binnen een specifiek plangebied en een advies met betrekking tot het daarbij behorende beleid. De parameters voor het beleid berusten op een combinatie van de specifieke cultuurhistorische / archeologische waarden, de oppervlakte van het te ontwikkelen terrein en de diepte van de bodemingreep. Er is sprake van acht beleidsvarianten:

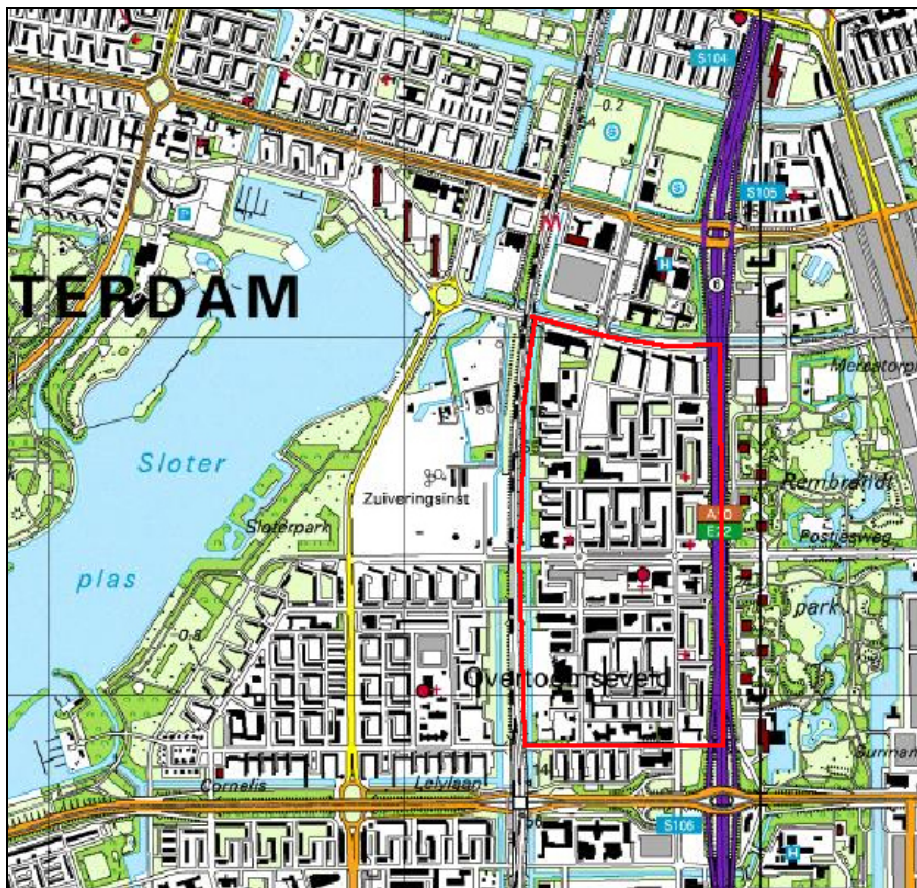
- 1: gebieden met bekende archeologische waarden. Hier is bij elke bodemingreep ongeachte de omvang of diepte archeologisch onderzoek noodzakelijk.
- 2: gebieden met een hoge archeologische verwachting die binnen de historische stad (tot en met de Vierde Uitleg) liggen. Hier is bij bodemingrepen dieper dan 0,50 m onder het maaiveld en met een oppervlakte groter dan 50m² archeologisch veldonderzoek nodig.
- 3: gebieden met een hoge archeologische verwachting langs nog aanwezige historisch infrastructurele assen buiten het historisch centrum van Amsterdam. Hier is bij bodemingrepen dieper dan 0,50 m onder het maaiveld en met een oppervlakte groter dan 100 m² archeologisch veldonderzoek noodzakelijk.
- 4: gebieden met een hoge archeologische verwachting langs voormalige historisch infrastructurele assen buiten het historische centrum van Amsterdam. Hier is bij bodemingrepen dieper dan 2,00 m onder het maaiveld en met een oppervlakte groter dan 100 m² archeologisch veldonderzoek nodig.
- 5: onbebouwde gebieden met een lage archeologische verwachting die zich in de landelijke periferie van Amsterdam bevinden. Gezien het feit dat de archeologische sporen mogelijk aan het oppervlak liggen, geldt voor deze terreinen geen dieptecriterium. Wel geldt een oppervlakte criterium, te weten: bij bodemingrepen met een oppervlakte groter dan 500 m² is archeologisch veldonderzoek nodig.
- 6: gebieden met een lage archeologische verwachting die in de voormalige landelijke periferie van Amsterdam liggen. De terreinen zijn aan het einde van de 19de eeuw bebouwd. Hier is bij bodemingrepen dieper dan 1,00 m onder het maaiveld en met een oppervlakte groter dan 500m² een archeologisch veldonderzoek noodzakelijk.
- 7: gebieden met een lage archeologische verwachting die in de voormalige landelijke periferie van Amsterdam liggen. De terreinen zijn in de 20ste eeuw bebouwd. Hier is archeologisch veldonderzoek nodig bij bodemingrepen dieper dan 2,00 m onder het maaiveld en met een oppervlakte groter dan 500 m².
- 8: gebieden zonder archeologische overblijfselen omdat hier in het verleden archeologisch onderzoek heeft plaatsgevonden. Vanwege deze negatieve archeologische waardering zijn ze vrijgesteld van archeologie. Deze categorie van plangebieden geeft uiteraard wel een indicatie van het archeologische potentieel in direct nabij gelegen gebieden.

Archeologisch veldonderzoek kan bestaan uit een IVO (inventariserend veldonderzoek) en/of een AO (Archeologische Opgraving). Het IVO is een kortlopende ingreep om de resultaten van het bureauonderzoek te toetsen. Het geeft inzicht in de aanwezigheid en toestand van de archeologische overblijfselen in de bodem. Aan het IVO kan een AO worden gekoppeld. Een AO is bedoeld om de archeologische resten nauwkeurig te documenteren en te bergen. De duur van onderzoek is afhankelijk van de omvang en de ligging van de bouwlocatie.

Voor alle veldonderzoeken is een Programma van Eisen (PvE) vereist om onderzoeksvragen en kwaliteitseisen vast te leggen. In het PvE wordt tevens beschreven of archeologische overblijfselen in de bodem bewaard kunnen blijven of dat opgraven van deze resten noodzakelijk is (selectiebesluit). Het PvE is onderdeel van de bouwprocedure. De opstelling hiervan valt onder de verantwoordelijkheid van de initiatiefnemer van het bouwplan. Op basis van een PvE wordt een planning en kostenraming gemaakt.

2.4 Situatie plangebied Overtoomseveld

Binnen het plangebied zijn geen wettelijk beschermde archeologische monumenten aangewezen. Bovendien ligt het plangebied volgens de Cultuur Historische Waardenkaart van de provincie Noord-Holland (CHW) buiten zones met een archeologische waardering (afb. 2). Deze verwachting geldt als een algemeen uitgangspunt dat nadere specificatie behoeft. Het voorliggende bureauonderzoek is bedoeld als onderlegger voor een ruimtelijk onderscheid in meer specifieke archeologische verwachtingen. Als uitgangspunt diende de Topografische Militaire Kaart (1854) in combinatie met gegevens van de kaart van Visscher (ca. 1700), de Kadastrale Minuut (1832) en de Chromotopografische Kaart (1866-1954). Dit kaartmateriaal, gecombineerd met de resultaten van eerder uitgevoerd archeologisch onderzoek, toont aan dat binnen het plangebied sporen van ontginnings- en bewoningsactiviteiten uit de laatmiddeleeuwse periode kunnen worden verwacht, evenals bewoningssporen uit de daaropvolgende periode (Nieuwe Tijd).

2 Kaartuitsnede Cultuur Historische Waardenkaart provincie Noord-Holland. Het plangebied (rode lijn) valt niet binnen een gebied met een hoge archeologische waardering.

3 Beknopte geologie en geschiedenis van het plangebied

3.1 Algemeen

De archeologische waardering van het plangebied Overtoomseveld begint met een beknopte reconstructie van de landschapsgeschiedenis, aangezien de vorming van het landschap van invloed is op het archeologische verwachtingsbeeld.

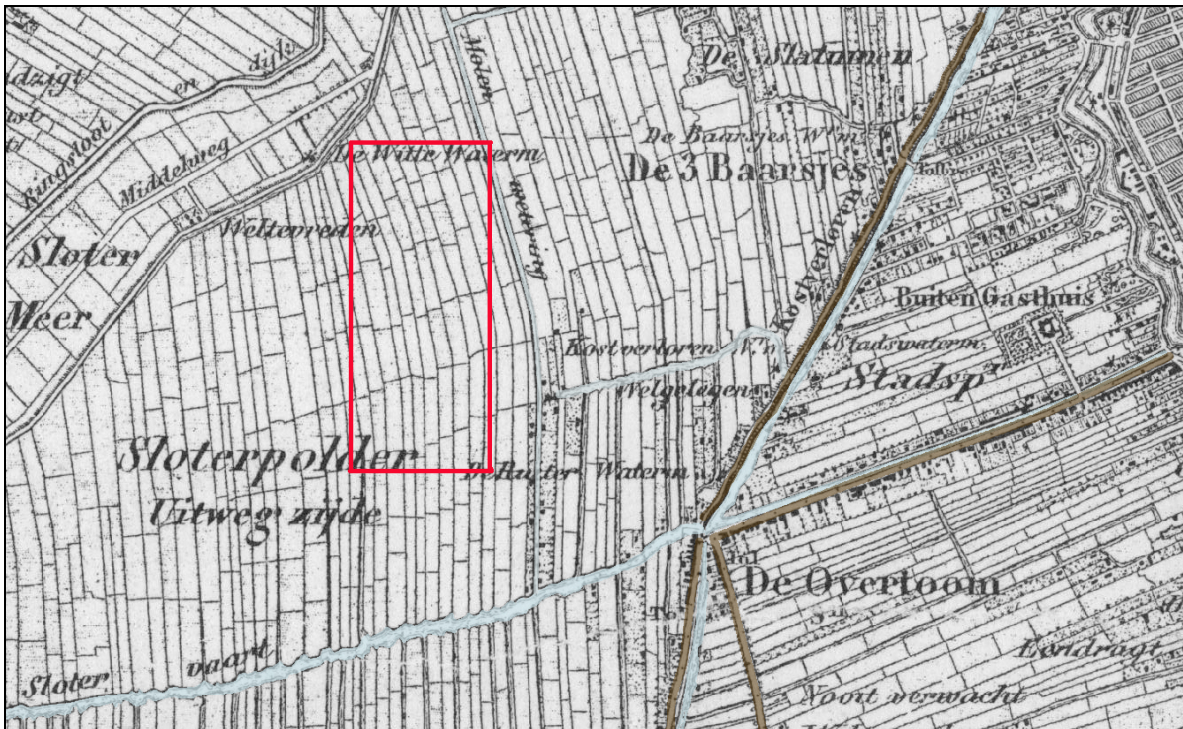
Het huidige bewoningslandschap in en om Amsterdam heeft lange tijd deel uitgemaakt van een uitgestrekt veenlandschap. Dit Hollandveen Laagpakket is een relatief jonge vegetatie, die zich circa 4.000 jaar geleden begon te vormen. Na de laatste ijstijd, zo'n 10.000 jaar geleden, verbeterde het klimaat blijvend en ontstond in het huidige Holland een landschap dat in wisselende mate voor bewoning geschikt was. Allereerst werd op de desolate Pleistocene zandvlakte, die was achtergebleven nadat het landijs definitief was verdwenen, het Basisveen gevormd. Deze veenlaag bevindt zich nu onder Amsterdam en omgeving op een diepte van gemiddeld 12 m ÷ NAP. Vervolgens werden gedurende een langere periode, waarin de zeespiegel steeg, klei-en zandpakketten afgezet, ook wel de Formatie van Naaldwijk genoemd (Weerts e.a. 2006). In het Hollandse kustgebied ontstond een waddegebied met geulen dat later overging in een kwelderlandschap met kreken en prielen. Hierlangs lagen hoger liggende stroomruggen die geschikt waren voor bewoning. In de vroege bronstijd (2.200-1.700 v. Chr.) ontstond een gesloten kust. De duinenrij werd alleen nog onderbroken door de mondingen van de grote rivieren. Het milieu achter de duinen verzoette langzamerhand en er brak weer een fase van veenvorming aan, het Hollandveen Laagpakket. In de ondergrond van Amsterdam begint dit veen op ongeveer 4 tot 5 m ÷ NAP en loopt het door tot gemiddeld 2 m ÷ NAP en plaatselijk tot 0 m NAP. Aan deze ongeveer 9.000 jaar durende veenlandschapsvorming kwam vanaf de late 10de eeuw n. Chr. een eind met de systematische veenontginningen (Veerkamp 1997).

Aangezien het stadsgebied van Amsterdam oorspronkelijk uit nat hoogveen bestond, was het voor de 12de eeuw nauwelijks geschikt voor bewoning. Overblijfselen van menselijke activiteiten uit deze periode zijn in Amsterdam dan ook tot op heden niet bekend. De vroegste bewoning buiten Amsterdam (op de zandruggen in Noord-Holland bijvoorbeeld) dateert uit de Bronstijd (ca. 2.000 - 800 v. Chr.). Uit de daaropvolgende IJzertijd (800 - 12 v. Chr.) en de Romeinse Tijd (12 v. Chr. - 450 n. Chr.) zijn er op Amsterdams grondgebied enkele vondsten gedaan. Deze overblijfselen bevonden zich in ophogingslagen en kunnen niet direct aan bewoning ter plaatse worden gerelateerd. De oudste resten van permanente bewoning zijn tot nu toe teruggevonden op de oevers van de Amstel. Ze dateren uit de ontginningsperiode die in Amsterdam begon aan het einde van de 12de eeuw (de Late Middeleeuwen). De nederzetting aan de rivier groeide vanaf de 14de eeuw uit tot een stad. In de 17de eeuw bereikte de stedelijke ontwikkeling zijn hoogtepunt met de aanleg van de halfcirkelvormige stadsmuur met 26 bolwerken langs de Singelgracht. Pas aan het einde van de 18de eeuw begon de stadsuitbreiding buiten de historische binnenstad. Het gebied waarin de Overtoomseveld ligt behoorde tot het begin van de 20ste eeuw tot de gemeente Sloten. In 1921 werd deze gemeente aan het grondgebied van de gemeente Amsterdam toegevoegd. Vanaf de jaren '50 is het gebied bebouwd.

3.2 Historisch-topografische inventarisatie

Het plangebied Overtoomseveld ligt ca 200 m van het voormalige Sloterdijkermeer, op het grondgebied van de voormalige Sloterpolder. Dit landelijke gebied behoorde in het verleden tot de ambachtsheerlijkheid Sloten. Sloten telde vier 'bannen' (rechtsgebieden), te weten Sloten, Sloterdijk, Osdorp en de Vrije Geer.

De ontginning van de polders in en rondom Sloten startte vermoedelijk in de 11de of 12de eeuw. De oorsprong van de ontginning lag op diverse plaatsen. Doorgaans vormde een waterloop de basis. Haaks op het water werden percelen uitgezet met een onderlinge afstand van 30 tot 100 m. Aan de kopse kant verreesen boerderijen op huisterpen en ontstond de voor het veenlandschap typerende lintbebouwing. De percelen werden door middel van percleringsloten gescheiden. Deze sloten dienden tevens om het natte veengebied te ontwateren. Door de ontwatering kwam het veen droog te liggen en ontstond een geschikt akkergebied. Bijkomend gevolg van de ontwatering van het veen was de daling van het maaiveld en stonden de akkers bloot aan overstromingsgevaar. Ter bescherming werden achter- en zijkaden aangelegd, maar toch trad er vernatting van de percelen op. Daarom bracht men nieuwe stroken veen in cultuur. Bij de verlenging van de kavels schoof ook vaak de bewoning op. De achterkade werd dan als secundaire ontginningsas in gebruik genomen (Stol, 1993). Dit zogenaamde slagenlandschap is nog duidelijk te zien op historisch kaartmateriaal (afb. 3).

3 Topografische Militaire Kaart uit 1854. De langgerekte noord-zuid georiënteerde verkaveling is nog duidelijk zichtbaar. Nabij het plangebied (rood) liggen waterwegen uit de ontginningsperiode: de Slotervaart, de Postjeswetering (huidige Postjesweg), de Kostverlorenvaart en de Schinkel (blauw) en de historische wegen: Sloterkade, Amstelveenseweg, Heiligewegvaart (huidige Overtoom) en de Maljapenkade (huidige Baarsjesweg) (bruin).

Boerderijen uit de ontginningsperiode werden opgetrokken uit hout, leem en riet. Het waren zogenoemde woonstalhuizen; het woon- en stalgedeelte was niet van elkaar gescheiden, maar ondergebracht in één gebouw. De boeren voerden een gemengd bedrijf waar veeteelt samen met akkerbouw plaats vond. Gedurende de 14de eeuw veranderde dit en kwam de nadruk op veeteelt te liggen. De aanhoudende vernatting van de bodem had akkerbouw nagenoeg onmogelijk gemaakt (Hoppenbrouwers 2002). Bovendien was ook de vraag vanuit de stad Amsterdam veranderd: er was meer behoefte aan melk, kaas etc. waardoor de stap naar uitsluitend veeteelt snel was gemaakt (Beek e.a. 2002).

Het Slotermeer werd in 1479 aan de heerlijkheid Sloten geschonken. De verpachting van visserij bracht was een bron van inkomsten voor Sloterdijk. Tevens was het meer een belangrijke vaarroute van Sloten naar Sloterdijk. In 1639 is het Slotermeer verkocht. De plas werd in 1644 drooggemaakt. Door de nieuwe droogmakerij werd een nieuwe weg aangelegd, zodat de verbinding tussen Sloten via Sloterdijk naar Amsterdam bleef bestaan. Bij de aanleg van de naoorlogse stadsuitbreidingen is de polder voor een deel weer een meer geworden, de huidige Sloterplas (Jansen 1963).

3.2.1 Het Overtoomseveld als stedelijk woongebied

In 1848 werden de bannen Sloten, Sloterdijk, Osdorp en de Vrije Geer zelfstandige gemeentes. Deze situatie duurde tot de Amsterdamse annexatie in 1921. Op dat moment was het nog hoofdzakelijk een landelijk gebied. Aan het landelijke karakter van het gebied kwam pas in de tweede helft van de 20ste eeuw een eind. In het Algemeen Uitbreidingsplan voor Amsterdam (1935, herzien 1938 en 1939) werden de polders ten westen van de stad bestemd voor de vestiging van de Westelijke Tuinsteden. Ten behoeve van de aanleg hiervan zijn de polders rond Sloten en Osdorp opgehoogd met een 2 tot 4 meter dik zandpakket uit de hierdoor ontstane Sloterplas. Binnen het plangebied is de oorspronkelijke infrastructuur helemaal verdwenen. De huidige bebouwing is aan het einde van de jaren vijftig van de vorige eeuw gerealiseerd.

3.3 Overzicht archeologische vindplaatsen

In of bij het plangebied zijn tot op heden geen archeologisch vindplaatsen bekend waar onderzoek heeft plaatsgevonden. Wel heeft de afdeling Archeologie van BMA in de omgeving verschillende onderzoeken uitgevoerd. In 1984 vormde de afbraak van houten noodlokalen aan het Hoekenespad de aanleiding tot het verrichten van een opgraving (SLO1). Tijdens dit onderzoek zijn onder een ophogingspakket van ruim 2 meter zand, enkele aardewerkfragmenten uit de 11de en 12de eeuw gevonden. Op het veen zijn echter geen sporen van een woonplaats aangetroffen. In 1986 heeft de afdeling Archeologie van BMA een locatie opgegraven aan de noordzijde van de Sloterweg bij de kruising met de Anderlechtlaan (SLO2). Hierbij is een huisterp van kleizoden met daarop delen van een lemen vloer en haard aangetroffen. De terp is tijdens het laatste kwart van de 13de eeuw opgeworpen en houdt verband met een uitbreiding of intensivering van de ontginningsactiviteiten van het dorp Sloten (Baart 1987). In 1988 is bij een opgraving evenwijdig aan de Louwesweg een laat middeleeuwse dijk aangetroffen (SLO3). In 1991 zijn aan de Sloterweg 1230-32, ter plaatse van het tegenwoordige Sloten, onder gesloopte 16de-eeuwse huizen resten van 12de en 13de-eeuwse boerderijen opgegraven (SLO4).

4 Archeologische verwachting en beleidskaart

Op basis van de historisch-topografische inventarisatie (hoofdstuk 3) is binnen het bestemmingsplangebied Overtoomseveld slechts één zone met een specifieke cultuurhistorische achtergrond te onderscheiden die samenhangt met de ontginnings- en landelijke bewoningsgeschiedenis. In deze zone kunnen materiële overblijfselen aanwezig zijn die verband houden met de desbetreffende ontwikkelingsgeschiedenis. Dit leidt tot een verwachtingskaart van archeologische materiële neerslag (A) voor het bestemmingsplangebied. De kaart bevat ook gebieden waar (sub)recente bouwactiviteiten tot bodemverstoring en gedeeltelijke aantasting van de archeologische verwachtingen (B) hebben geleid.

Archeologische verwachtingszones op basis van cultuurhistorische informatie

A Het voormalige poldergebied van de Sloterpolder. Hier kan een wijde verspreiding voorkomen van bewoningssporen, erven, terpen, verkavelingsporen, sloten en kades uit de ontginningsperiode (12de/13de eeuw) tot de periode van verstedelijking na 1950.

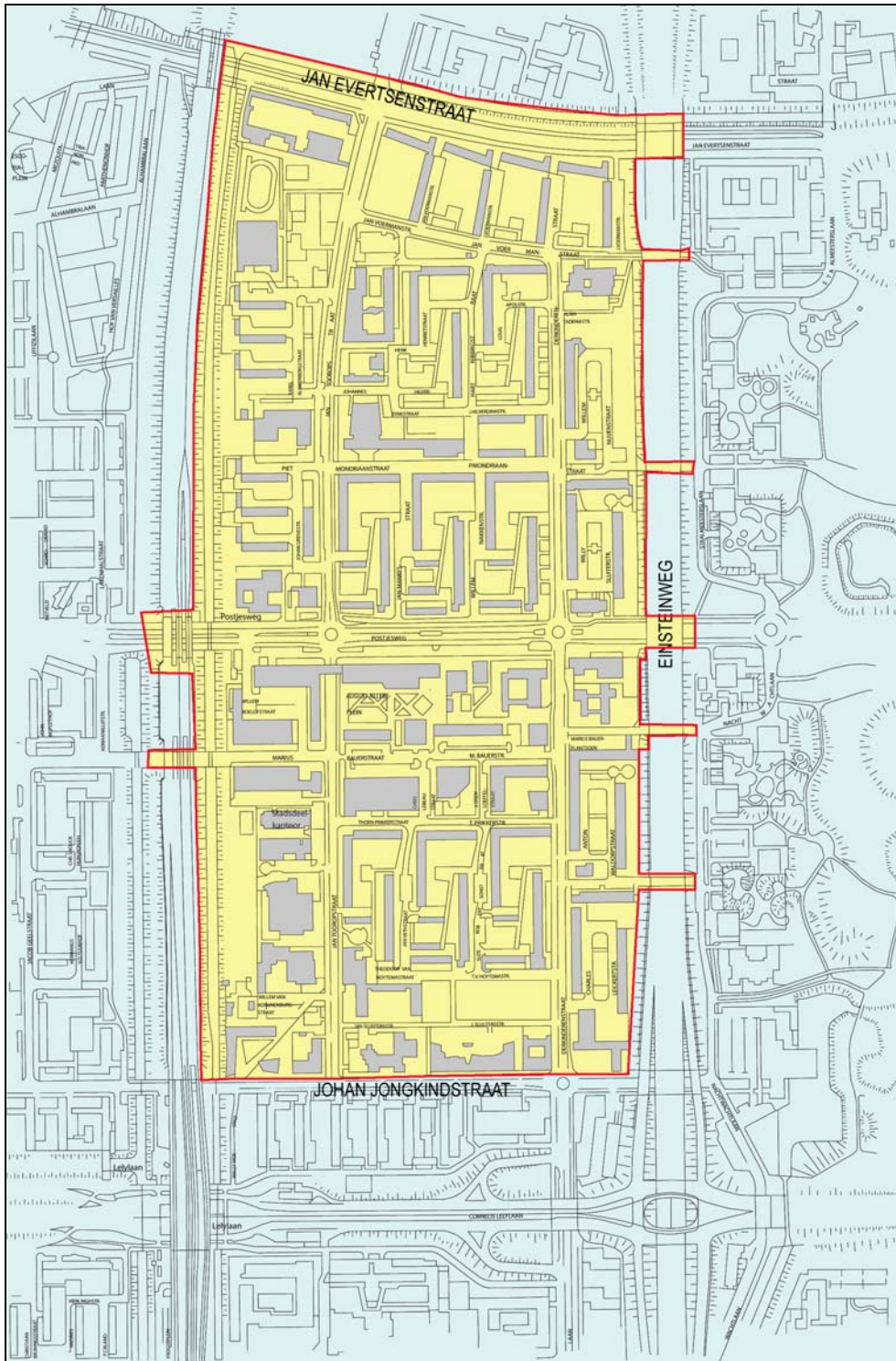
Zones van bodemverstoring door (sub)recente bebouwing

B Zone met ontgravingen ten behoeve van de aanleg van bebouwing met kelders en gefundeerd op heipalen.

Lage archeologische waarde: beleid zone A en B

De archeologische waarde is laag, aangezien archeologisch materiaal in deze zone een lage concentratie en een wijde verspreiding heeft. Het betreft bewoningssporen, erven, terpen, verkavelingsporen, sloten en kades uit de ontginningsperiode (12de/13de eeuw) en latere tijd tot de verstedelijking na 1950. Afhankelijk van de grootte en de diepte van de toekomstige ontgraving zullen archeologische waarden worden aangetast.

Als beleid geldt dat bij bodemingrepen dieper dan 2,00 m onder maaiveldniveau en met een oppervlak groter dan 500 m² een Inventariserend Veldonderzoek (IVO) in de planvorming wordt opgenomen. Het IVO kan worden gevolgd door een Archeologische Opgraving (AO). Voor alle onderzoeken is een PvE (Programma van Eisen) vereist waarin de onderzoeksvragen en de kwaliteitseisen worden vastgelegd.

- Bestemmingsplangebied Overtoomseveld
- **A:** Ontginning
- **B:** Huidige bebouwing

Bronnen

Digitale bronnen

- Archis: Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW) / Archeologische Monumenten Kaart (AMK).
- Cultuurhistorische Waarden Kaart Provincie Noord-Holland (CHW): AMK

Literatuur

- Baart, J.M., 'Amsterdam: Sloten', in: Woltering, P.J. (red.): *Holland, Archeologisch Kroniek van Holland over 1986*, Amsterdam 1987, 301-303.
- Beek, M., M. Kooiman & M. Roosebeek, Cultuurhistorische verkenning dorpskern Sloten en omgeving Osdorperweg, 2002.
- BMA, Ruimte voor Geschiedenis. Beleidsnota Monumenten en Archeologie Amsterdam 2005-2010, Amsterdam 2005.
- Hoppenbrouwers, P.C.M., 'De Hollandse economie ca. 975 - ca. 1570', Nijs, T. de en Beukens, E. (red), *Geschiedenis van Holland tot 1572*, Hilversum 2002, 103-108.
- Jansen, L., 'De voorgeschiedenis van Slotermeer', *Ons Amsterdam* 15 (1963), 283-288.
- Provincie Noord-Holland, Cultuur Verbindt. Cultuurnota 2005-2008 Provincie Noord-Holland, Haarlem 2004.
- Stol, T., *Wassend water, dalend land. Geschiedenis van Nederland en het water*, Utrecht/Antwerpen 1993.
- Veerkamp, J.A.G., *Inventarisatie archeologische aandachtspunten bij de aanleg van de Noord/Zuidlijn*, Amsterdam 1997, 10-31.
- Weerts, H. , P. Cleveringa, W. Westerhoff en P. Vos, 'Nooit meer: Afzettingen van Duinkerke en Calais', *ARCHEObrief* 2 (2006), 28-34.

Colofon

Archeologisch Bureauonderzoek 52

Datum: 3 oktober 2007
Status: definitief
Opdrachtgever: Stadsdeel Slotervaart
Postbus 2010
1000 CA Amsterdam
Contactpersoon: Mervrouw P. Bijvoet
020-7989314
06-13495661
Redactie: Dr. J. Gawronski
Tekst: Drs. L. de Leeuw, Dr. J. Gawronski
Tekeningen: Drs. L. de Leeuw

© Bureau Monumenten & Archeologie, Gemeente Amsterdam, 2007

Postbus 10718
1001 ES Amsterdam
020-2514900

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op enigerlei andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

